



თავისუფლებააღკვეთილი ქალები

*ამონაწერი მე-10 საერთო ანგარიშიდან,
გამოქვეყნდა 2000 წელს*

შესავალი მენიშვნები

21. ზოგიერთ თავის წინა ანგარიშებში წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი განსაზღვრავს თავისი საქმიანობის სახელმძღვანელო პრინციპებს თავისუფლების აღკვეთის სხვადასხვა ადგილებში, მათ შორის პოლიციის განყოფილებებში, საპატიმროებში, დაკავებული იმიგრანტების მოთავსებისათვის განკუთვნილ დაწესებულებებში, ფსიქიატრიულ დაწესებულებებში და არასრულწლოვანთა თავისუფლების აღკვეთის ცენტრებში.

ბუნებრივია, რომ წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი განსაზღვრავს ამ კრიტერიუმებს, როგორც თავისუფლებააღკვეთილი კაცებისათვის ასევე იმ ქალებისათვის, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება. თუმცა, ევროპის საბჭოს წევრ ყველა ქვეყანაში პატიმარი ქალები წარმოადგენენ შედარებით მცირე რაოდენობას იმ პირთა შორის, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება. თითოეული სახელმწიფოსათვის შესაძლოა ძალიან ძვირადღირებული იყოს შექმნას ცალკე დებულებები ქალებისათვის, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, შედეგად კი გვხვდება შემთხვევები, როცა მათი განთავსებისათვის არსებობს დაწესებულებების ძალიან მცირე რაოდენობა (მაგალითად შემთხვევები, როცა ასეთი დაწესებულებები მეტად დაშორებული მათი სახლიდან და ასევე მათზე დამოკიდებული ბავშვებისაგან), ისეთი პირობებით, რომელიც ჩვეულებრივ გათვალისწინებულია (და შეიძლება გამოყენებულ იქნას) მამრობითი სქესის პატიმრების მიერ. ასეთ გარემოებებში, საჭიროა განსაკუთრებული სიფხიზლე, რათა უზრუნველყოთ, რომ ქალები, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება იმყოფებიან უსაფრთხო და კეთილმოწყობილი პატიმრობის პირობებში.

იმისათვის, რომ გამოიკვეთოს ის მნიშვნელობა, რომელსაც იგი ანიჭებს იმ ქალებისადმი სასტიკი მოპყრობის თავიდან აცილებას, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტმა საჭიროდ ჩათვალა მე-10 საერთო ანგარიშის ეს თავი დაეთმო აღნიშნულ სფეროში არსებული ზოგიერთი სპეციფიური საკითხის აღწერისათვის. ამ გზით, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი იმედოვნებს თითოეული ქვეყნის შიდა სახელმწიფო უწყებებს მისცეს თავისი თვალსაზრისის

ნათელი მაგალითები იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა ეპყრობოდნენ ქალებს, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება. ისევე, როგორც წინა წლებში, ახლაც, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი სიამოვნებით მიიღებს შენიშვნებს საერთო ანგარიშის ამ კონკრეტულ ნაწილზე.

22. დასაწყისშივე უნდა აღინიშნოს, რომ წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მოსაზრებები ამ თავში აღწერილი საკითხების შესახებ განუყრელად ეხება თავისუფლების აღკვეთის ყველა დაწესებულებას, მიუხედავად მათი სახეობისა. მიუხედავად ამისა, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის გამოცდილების თანახმად, იმ ქალების ფსიქიკური და/ან ფსიქოლოგიური სიმტკიცის დარღვევის რისკი, შესაძლოა უფრო მომეტებული იყოს დროის იმ პერიოდის განმავლობაში, რომელიც დაუყოვნებლივ მოსდევს თავისუფლების აღკვეთას. შესაბამისად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს საკითხის იმის უზრუნველყოფის შესახებ, რომ შემდგომ ნაწილებში აღწერილი კრიტერიუმები გათვალისწინებულ იქნას დროის ამ მოცემული მომენტისათვისაც.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი ისურვებდა ასევე ხაზი გაესვა იმისათვის, რომ ის სტანდარტები, რომელსაც იგი განაზრცობს ამ სფეროში შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც სხვა საერთაშორისო ინსტრუმენტების დამატებითი საშუალებები. ასეთებს განეკუთვნება ევროპული კონვენცია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა შესახებ, ბავშვთა უფლებების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აკრძალვის შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია და ნებისმიერი ფორმით თავისუფლება აღკვეთილ პირთა ან პატიმართა დაცვის ძირითადი პრინციპების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია.

შერეული პერსონალი

23. როგორც ეს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტმა თავის მე-9 საერთო ანგარიშში აღნიშნა, ორივე სქესის თანამშრომლებისაგან დაკომპლექტებული შერეული პერსონალი არის თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში ადამიანის უფლებათა დაცვის მნიშვნელოვანი გარანტია. მამრობითი და მდედრობითი სქესის ადამიანებისაგან დაკომპლექტებული პერსონალის არსებობას შესაძლოა ჰქონდეს სასარგებლო შედეგები, როგორც თვით პატიმრობის ვითარების თვალსაზრისით, ასევე თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში არსებული ჩვეულებრივი დონის ამაღლებისათვის.

შერეული სქესის პერსონალი ასევე შესაძლებლობას იძლევა სათანადოდ იქნას განაწილებული პერსონალის საქმიანობა სქესობრივი თვალსაზრისით მგრძობიარე ამოცანების გადაწყვეტისას, მაგალითად ისეთის როგორიცაა ჩხრეკა. ამ კუთხით, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს სურს კიდევ ერთხელ გაამახვილოს ყურადღება იმაზე, რომ იმ პირების ჩხრეკვა, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, უნდა ხდებოდეს მხოლოდ იმავე სქესის პერსონალის მიერ და რომ ნებისმიერი ჩხრეკვა, რომელიც მოითხოვს თავისუფლება აღკვეთილი პირის გაშიშვლებას უნდა ჩატარდეს საწინააღმდეგო სქესის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების პერსონალის თვალყურის გარეშე.

თავისუფლებააღკვეთილი ქალების მოთავსება განცალკევებით

24. მზრუნველობის მოვალეობა, რომელიც ეკისრება სახელმწიფოს თავისუფლება აღკვეთილი პირების მიმართ, მოიცავს მოვალეობას დაიცვას ისინი სხვა პირებისაგან, რომლებსაც შესაძლოა სურვილი ჰქონდეთ ტკივილი მიაყენონ მათ. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მიერ აღრიცხულია ქალისაგან მიყენებული შეურაცხყოფის გამო ქალთა განცხადებების შემთხვევები. თუმცა, იმ ქალთა განცხადებები, რომლებიც იმყოფებიან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, მამაკაცთა მხრიდან სასტიკი მოპყრობის შესახებ (და უფრო კონკრეტულად, სქესობრივი ძალადობის შესახებ, მათ შორის სქესობრივი ქვეტექსტებით სიტყვიერი შეურაცხყოფის შესახებ) უფრო ხშირად გვხვდება, კერძოდ მაშინ, როცა სახელმწიფო ვერ ახერხებს უზრუნველყოს თავისუფლებააღკვეთილი ქალების მოთავსება განცალკევებით და მათი იქ ყოფნის დროს, საზედამხედველოდ გამოიყენოს უპირატესად მდედრობოთი სქესის თანამშრომლებით დაკომპლექტებული პერსონალი.

როგორც წესი, არსებობს პრინციპი, რომ ქალები, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, მოთავსებულ უნდა იყვნენ ისეთ შენობაში, რომელიც ფიზიკურად არს გამოყოფილი შენობისაგან, რომელშიც იმყოფებიან თავისუფლებააღკვეთილი მამაკაცები იმავე დაწესებულებაში. უნდა ითქვას, რომ ზოგიერთმა სახელმწიფომ დაიწყო ღონისძიებები თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში წყვილთა (როცა ორივე მათგანს აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება) ერთად მოსათავსებლად, და/ან გარკვეულ დონეზე შერეული გაერთიანებების შესაქმნელად. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი მიესალმება ასეთ პროგრესულ ღონისძიებებს, ითვალისწინებს რა, რომ ამ პროცესში მონაწილე პირები, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, თანახმა არიან მონაწილეობაზე და ფრთხილად შეირჩევიან და სათანადო ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფებიან.

თანაბარი ხელმისაწვდომობა დასაქმებაზე

25. იმ ქალებისათვის, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დასაქმება, მისი ფართო გაგებით (სამუშაო, მომზადება, განათლება, სპორტი და სხვ.), მათი საწინააღმდეგო სქესის პატიმრებთან თანასწორუფლებიანობის პრინციპის საფუძველზე. როგორც კომიტეტმა თავის ბოლო მოხსენებაში აღნიშნა, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის ყველა დელეგაცა ძალიან ხშირად ხვდებოდნენ თავისუფლებააღკვეთილ ქალებს, რომელთათვისაც შეთავაზებული იყო მათთვის "შესაფერისად" მიჩნეული საქმიანობა (მაგალითად, როგორცაა კერვა ან სხვა ხელსაქმე), მაშინ როცა თავისუფლება აღკვეთილი მამაკაცებს სთავაზობდნენ მომზადებას გაცილებით უფრო პროფესიული ხასიათის საქმიანობისათვის.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის თვალსაზრისით, ამგვარი დისკრიმინატორული მიდგომა შეიძლება ემსახურებოდეს მხოლოდ ქალთა სოციალური როლის შესახებ მოდიდან გადასული სტერეოტიპების კვლავ წინა პლანზე წამოწევას. უფრო მეტიც, არსებული გარემოებებიდან გამომდინარე, ქალებისათვის უარის თქმა რეჟიმით გათვალისწინებული საქმიანობების თანაბარ ხელმისაწვდომობაზე შეიძლება კვალიფიცირებულ იქნას, როგორც პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობა.

მშობიარობამდელი და მშობიარობის შემდგომი მოვლა

26. ყველა ზომა უნდა იქნეს მიღებული, რათა დაკმაყოფილებულ იქნას იმ ორსულ ქალთა სპეციფიური დიეტის მოთხოვნები, რომლებსაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, მათ უნდა შესთავაზონ საკვები პროტეინების მაღალი შემცველობით, დიეტა, რომელიც მდიდარია ცოცხალი ხილითა და ბოსტნეულით.

27. აქსიომატურია, რომ ბავშვები არ უნდა იზადებოდნენ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში და ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა ჩვეულებრივი პრაქტიკა საჭიროდ მიიჩნევა იმ ორსულ ქალთა, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, სათანადო მომენტში, თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების გარეთ საავადმყოფოში გადაყვანას.

მიუხედავად ამისა, დროდადრო, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი აწყდება შემთხვევებს, როცა ორსული ქალები ბორკილებით თუ სხვაგვარი საშუალებით მიბმული იყვნენ საწოლზე ან ავეჯის სხვა სახეობებზე გინეკოლოგიური შემოწმებისა და/ან მშობიარობის დროს. ასეთი მიდგომა სრულიად მიუღებელია და ზოგიერთ შემთხვევასი შეიძლება მიჩნეულ იქნას არაადამიანურ ან პატივისა და ღირსების შემლახველ მოპყრობად. შეიძლება გამოძებნილ იქნას და უნდა მოხდეს კიდევ სხვა საშუალებები უსაფრთხოების ზომების მისაღებად.

28. ბევრი ქალი, რომელიც იმყოფება თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, იქ მოხვედრამდე, უვლიდა ბავშვებს, ან სხვა პირებს, რომელთა კეთილდღეობა შეიძლება უარესობისაკენ შეიცვალოს ამ ქალთა დაპატიმრების შედეგად.¹

ამ თვალსაზრისით, ერთი განსაკუთრებულად პრობლემატური პრობლემაა საკითხი იმის შესახებ, შეიძლება თუ არა, და თუ შეიძლება რა დროით არის შესაძლებელი, რომ აახალშობილი და მცირეწლოვანი ბავშვები რჩებოდნენ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში თავიანთ დედებთან ერთად. ეს რთული კითხვაა საპასუხოდ, გამომდინარე იქიდან, რომ, ერთის მხრივ, თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებები აშკარად ვერ უზრუნველყოფენ სათანადო პირობებს აახალშობილი და მცირეწლოვანი ბავშვებისათვის, ხოლო მეორე მხრივ ბავშვებისა და დედეების ერთმანეთისაგან იძულებითი დაშორება ძლიერ არასასურველია.

29. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის აზრით, თითოეულ შემთხვევაში, ყოველ საქმეზე ამოსავალი პირინციპი უნდა იყოს ბავშვის კეთილდღეობა. კერძოდ კი ეს ნიშნავს, რომ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებასი გაწეული ნებისმიერი მშობიარობამდელი და მშობიარობის შემდგომი მზრუნველობა ეკვივალენტური უნდა იყოს ასეთი საწესებულების გარეთ საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი პირობებისა. როდესაც ახალდაბადებული ან მცირეწლოვანი იმყოფება თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების პირობებში მათდამი მოპყრობას ზედამხედველობას უნდა უწევდეს სოციალურ საქმეთა და ბავშვის აღზრდის საკითხთა სპეციალისტი. საბოლოო მიზანია

¹ იხ. ასევე ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის (2000 წლის) #1469 რეკომენდაცია თავისუფლებააღკვეთილი დედეებისა და ბავშვების საკითხზე.

შეიქმნას ბავშვის ინტერესებზე კონცენტრირებული გარემო-ვითარება, რომელიც თავისუფალი იქნება თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებისათვის დამახასიათებელი ატრიბუტებისაგან, მაგალითად, როგორცაა უნიფორმა და ხმამაღალი ტონი.

აგრეთვე, მიღებულ უნდა იქნეს ზომები, რათა ნორმალურად ვითარდებოდეს თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მყოფი ბავშვის ფიზიკური და შემეცნებითი ზრდა. კერძოდ კი, მათ უნდა ჰქონდეთ თამაშისა და ვარჯიშის სათანადო საშუალებები, და როცა არსებობს ამის შესაძლებლობა, – დატოვონ დაწესებულება და გამოცადონ ჩვეულებრივი ცხოვრება მის კედლებს გარეთ.

ბავშვის გონებრივი განვითარების ხელშეწყობა დაწესებულების ფარგლებს გარეთ მყოფი ოჯახის წევრების მიერ ასევე შეიძლება დაეხმაროს ბავშვის აღზრდის ტვირთის განაწილების უზრუნველყოფას (მაგალითად, ბავშვის მამის მიერ). როცა ეს არ არის შესაძლებელი, მიღებულ უნდა იქნას ზომები ბაგა-ბაღის ტიპის დაწესებულებების ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად. ასეთი ღონისძიებები შესაძლებლობას მისცემს ქალებს, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, მონაწილეობა მიიღონ მუშაობაში და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების ფარგლებს გარეთ სხვა საქმიანობაში უფრო მეტ წილად, ვიდრე ეს სხვა ვითარებაში იქნებოდა შესაძლებელი.

ჰიგიენა და ჯანმრთელობის საკითხები

30. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს სურს აგრეთვე ყურადღება დაუთმოს ზოგიერთ ჰიგიენისა და ჯანმრთელობის დაცვის საკითხს, რომლითაც თავისუფლებააღკვეთილი ქალების მოთხოვნილებები მნიშვნელოვანწილად განსხვავდება იგივე მდგომარეობაში მყოფი მამაკაცების მოთხოვნილებებისაგან.

31. ქალთა ჰიგიენის სპეციფიური მოთხოვნილებები განხილულ უნდა იქნას სათანადო წესით. საპირფარეშოსა და შხაპის მუდმივ ხელმისაწვდომობას, სისხლით დაღაქული საგნების წესრიგში მოსაყვანი საშუალებების მოსახერხებელ განლაგებას, ისევე, როგორც, ჰიგიენური საშუალებების მარაგს, მაგალითად, როგორც არის სუფთა პირსახოცები და ტამპონები, გააჩნია განსაკუთრებული მნიშვნელობა.

ასეთი ძირითადი აუცილებლობებით უზრუნველყოფის არ არსებობა შეიძლება შეიცავდეს პატივისა და ღირსების შემლახველ მოპყრობას.

32. აგრეთვე არსებითი მნიშვნელობის არის ის, რომ ჯანმრთელობის დაცვის უზრუნველყოფა პირებისათვის, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, იყოს იმ სტანდარტების შესაბამისი, რომლითაც სარგებლობენ პაციენტები თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების ფარგლებს გარეთ საზოგადოებაში.

რამდენადაც ეს შეეხება იმ ქალებს, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება, თანასწორუფლებიანი ჯანმრთელობის დაცვის მოცემული პრინციპის შესრულების უზრუნველყოფა მოითხოვს, რომ ჯანმრთელობის დაცვა მოხდეს პრაქტიკოსი ექიმებისა

და მედდების მიერ, რომელთაც გავლილი აქვთ სპეციალური მომზადება ქალთა ჯანმრთელობის საკითხებზე, მათ შორის გინეკოლოგია.

უფრო მეტიც, იმის გათვალისწინებით, რომ ჯანმრთელობის დაცვის პროფილაქტიკური ღონისძიებები, რომელსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ქალებისათვის, ხელმისაწვდომია თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებების ფარგლებს გარეთ მყოფი საზოგადოებისათვის, ამ ღონისძიებების გამოყენების შესაძლებლობა უნდა მიეცეთ ასევე იმ ქალებსაც, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება.

ჯანმრთელობის თანასწორუფლებიანი დაცვა აგრეთვე მოითხოვს, რომ ქალთა უფლება ფიზიკურ მთლიანობაზე დაცულ იქნას თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, ისევე, როგორც მის ფარგლებს გარეთ საზოგადოებაში. ამგვარად, სადაც ე. წ. "მორნინგ აფტერ" აბი და/ან ორსულობის მოშლის სხვა ფორმები ორსულობის უფრო გვიანდელ საფეხურზე, ხელმისაწვდომია იმ ქალებისათვის, რომელნიც თავისუფალნი არიან, ასეთ საშუალებებზე ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ იმ ქალებსაც, რომელთაც აღკვეთილი აქვთ თავისუფლება.

33. როგორც პრინციპული საკითხი, თავისუფლება აღკვეთილ პირებს, რომელთაც დაიწყეს მკურნალობის კურსი თავისუფლების აღკვეთამდე, უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა გააგრძელონ ეს კურსი თავისუფლების აღკვეთის შემდეგაც. ამ კუთხით, გაწეულ უნდა იქნეს ძალისხმევა, რათა უზრუნველყოფილ იქნას, რომ ადეკვატური წამლები და სპეციალისტების სამსახური, რომელსაც ითხოვენ ქალები, ხელმისაწვდომი იყოს თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში.

რაც შეეხება უფრო კონკრეტულად კონტრაცეპტივებს, უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს წამალი შეიძლება გამოწერილ იყოს სამედიცინო მიზნისათვის და არა, როგორც პროფილაქტიკური საშუალება (მაგ.: რათა შემსუბუქებულ იქნას ტკივილები მენსტრუაციის დროს). ის ფაქტი, რომ ქალთა თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება, თავისთავად, დიდად ამცირებდეს ჩასახვის ალბათობას თავისუფლების აღკვეთის პერიოდში, იგი არ არის საკმარისი მიზეზი ამგვარ სამედიცინო მომსახურებაზე უარის თქმისათვის.